

Atsiminimų pluoštelis. Tai, ką aš žinau apie Leonardą Šimutį

Dr. Aleksandras Račkus

▲ Leonardas Šimutis. 1935

Už Raseinių, Žemaitijoj, Šilalės parapijoj, ten, kur pro lazdynų šlaitus Lokystos upė krypuoja ir vis niurnėdama akmenėlius glosto, yra Šėrikų sodžius. Ar iš Šėrikų kas beliko prie bolševikų užmačių, tai nežinia. Bet kad tenai kadaise takelius mindžiojo ir žemuogėles skynė, ir lakštingaloms gystant svajas svajėjo tasai Amerikos lietuviams didžiai mielas didis patriotas Leonardas Šimutis, tai aš gerai žinau. Nežinočiau, jei su juo kartu „Aleksandryno vienuolyne“ nebūčiau gyvenęs, susibičiulavęs, konkuravęs... Mat jis, nostalgijos slegiamas, gan dažnai Lokystą su savo raudonakėmis raudėmis žvilgažvynėmis plukėmis gyrė, o aš – savo Dubysą, kur kelbukus ir ešeriukus meškeriodavau. Tai buvo ne taip sau koksai studentišku

liežuvių pasigalandinimas.

Gal nederėtų apie savo vyresniojo draugo jaunatvės sekretus kalbėti tą, ko kiti nežino. Jis bent penkis mėnesius vyresnis už mane, nes gimė 1892-11-06. Bet už tai aš esu senesnis amerikietis, nes į JAV atvykau 1910, o jis čia atplaukė tik 1913 metais. Tad telaimi tiesa ir telaimi „Aleksandryno vienuolyno“ istorijos lapas, o ne užuomarštyj dilstantis kapas. Ir ar kas mane bars, ar nebars, skolingas neliksiu. Juk daug, oi tiek daug būdavo visokių kits kitam kulnų pamindžiojimų.

Pirmą sykį su p. Leonardu Šimučiu susipažinau Chicagoje 1915 m. liepos 2 d., Lietuvos vyčių III kongrese. Čia vyčiai nutarė leisti savo dvisavaitinį žurnalą „Vytį“. Šioji švariausiojo elemento organizacija, sutelkusi per 3000 jaunuolių, juto reikalą turėti savąjį laikraštį. Mane išrinko pirmuoju redaktoriumi, Kazį Pakštą ir Anicetą Linkų – pagalbininkais, o Leonardą Šimutį – administratorium. Posėdžiui pasibaigus prisigretina prie manęs į liūtuką panašus, su puškiniška šu-

kuosena jaunas vaikinai. Tiesia man ranką ir sako:

- Sveikinu! Na, tai ką, pone redaktoriau, dirbsime?... Nukaitau ir sakau:
- Dirbsim.

„Aleksandryno vienuolynas“

Po to trys be palerinių kavalieriai: Pakštas, Račkus ir Šimutis vieną šeštadienio vakarėlį (1915-09) atsiradome pas simpatinę muzikos profesorių ir Vyčių 4-os kuopos vadą Aleksandrą Aleksandravičių. To vaišingo vyčio salone aptarėme, kaip, kur ir kada „Vytį“ kepti. Reikėjo nedelsiant veikti, nes vyčiai nerimavo, o priešininkai šaipėsi. Gan greit Leonardas surado „Vyčio“ raštinei antrame aukšte dviejų kambarių patalpas (731 W. 18th St.) prie pat Dievo Apvaizdos bažnyčios. Vieta ideali, nuoma nebrangi – tik 5 dol. mėnesiui. Atrodė, kad namo savininkas p. Rašinskis, kieno nors paveiktas, vyčiams simpatizavo. Džiaugėmės. Tuoj redaktorai ir administratorius susikraustėme laikraštį redaguoti ir čia pat gyventi. Paskui lange buvo iškabinta stiklinė iškaba su lietuvišku užrašu „VYTIS – Jaunimo laikraštis“. Ant durų taip pat. Kambaryje buvo pastatytas rašomasis stalas ir trys kėdės. Čia buvo kažkieno paliktas didelis misiniginis „spitūnas“. O daugiau nieko. Vai tas blizgantis indas, kuris iš Pakšto bent pusmečiui vegetarijoną padarė, ir apie Ilekio genialę kulinariją visokių anekdotų sukūrė...

Antrame – didesniame kambaryje stovėjo Pakšto didokas lagaminas su knygomis ir kitokiais daikteliais, o už to lagamino buvo užkišti Račkaus ir Šimučio čemodanėliai su studentišku turteliu ir daugiau nieko. O kambario tuštumoje ant sienos kryžius kabėjo. Iš pradžių lovelių neturėjome, miegojome tiesiai ant grindų, laikraščių pasitiesę. Užsiklodavome paltais. Pripratome, ir buvo gerai. Tik po keletos mėnesių kiekvienas sau susipirkome po geležinę sulankstomą lovelę. Išmiegoję, kas rytmetį loveles sulankstę visas sustumdavome į vieną vietą, ant viršaus užtiesdavome staltiesę ir knygomis apkraudavome, ir mūsų lovelės atrodydavo kaip stalai. Ugi ir pirmas įžanginis raštas „Vyčio“ pirmajam numeriui buvo parašytas ant to paties stalo.

Vos tik susikrausčius vieną rytmetėlį Pakštas, atsikėlęs smarkiai šnypšdamas ir garsiai krenksėdamas, su kažkoku muilu dantis zulina, putų kamuoliai iš burnos veržiasi. Kazio tokia man nepaprasta muzika mane išbudino, bet vis dar ant grindų drybsau. Girdžiu lyg kas tai į duris keistoku ritmu barabanija. Pamačiau, gal Kazys taip savotiškai mankština, bet ne. Kazys su odolio skiediniu sau burną skalauja ir spjauna, o paskui užvertęs galvą visokiais tonais gargaliuo-

ja ir nieko negirdi. Pagaliau išgirdau už durų lyg pažįstamą balsą: „Icliai! Jei dar gyvi esate, įsileiskite, nebijokit, čia aš, saviškis“.

Pašokau nuo grindų, atidariau duris, nagi stovi išsipuošęs su žvilgančiais plaukais prof. Aleksandravičius. Vidun įprašytas mato Šimutį vienmarškinį, be pagalvės ant grindų begulintį; mato ir Pakštą be kelnių, muilo putas ant barzdos bebraukantį, su „žiletu“ barzdą skutantį; Račkę taipgi mato vienmarškinį, dar kojas į kelnes sukišti nespėjusį. Suprunkštė kavalierius Aleksis-Aleksandravičius ir kad pradės kvatodamas dzūkiškai iš mūsų šaipytis, esą:

– Ar tai čia „Vyčio“ redzibacija? Na, panie bracia, čia tai jau tik ne redzibacija, o bekelnių vienuolynas! Nagi, jūs pakūtninkai, kelkitės ir marš pas mane arbatukės išgerti.

Pakštas nesupyko, tik seilę nurijęs pasakė:

– Taigi mat, pilvas filosofijai retokai nusilenkia, o filosofija pilvui beveik visada...

Tolesnio raginimo nereikėjo. Visi trys pas gerąjį Aleksį jau trapias bandutes valgėme ir skanią arbatą gėrėme. Kad toks incidentas būtų taip ir pasibaigęs. Kur tau! Ugi Aleksis kai kurioms panelėms apie jo pramanytus „pakūtninkus“ papasakojo. Kažkas mūsų „Vyčio“ įstaigėlę juokais „Aleksandryno vienuolynu“ pavadino.

Na, ir pleškėjo visoje Chicagoje paskalos apie naują „Aleksandryno vienuolyną“, kur jauni vyčiai zokoninkai – Pakštas, Račkus ir Šimutis – ant plikų grindų miega, pusbadžiai gyvena, į universitetus eina ir katalikiškam jaunimui naują laikraštį leidžia. Tai tokia buvo „Aleksandryno vienuolyno“ genezė prieš 50 metų.

Nesuvytęs „Vytis“...

1915 m. spalio 21 d. vieni lietuviai su pavydu, kiti be pavydo pirmąjį katalikų jaunuolių žurnaliuko numerį vardu „Vytis“ išvydo. Jis iliustruotas, plonas, bet nesuvytęs, tiktai 28 puslapių, įskaitant spalvotus, bet sklidinai užpildytus viršelius. Viršelį puošė aniems laikams reikšmingas, optimistiškas, pranašingas ir meniškai įdomus piešinys. Tai buvo kūrinys dailininko Isidoriaus Ilekio, studijavusio Chicagos Meno institute. Jis irgi buvo mūsų „Aleksandryno vienuolyno“ pakūtninkas – nuostabiai tvarkingas, pakantus, visada švarutėlis, linksmas, pastabus ir sumanus – jis sugebėdavo net kelnes be proso puikiausiai išprosinti... Ilekį visi mėgo, mėgo jo sąmojų.

Pirmojo „Vyčio“ numerio turinys buvo truputį rimtas ir truputį svajingas.

O visiems labiausiai patiko L. Šilelio (Šimučio) parašytoji daina „Meilė“. Iš pradžių visur lietuvių parengimuose tą „Meilę“ deklamuodavo, mat žodžiai publiką žavėdavo, jaudindavo. Paskui prof. Aleksis-Aleksandravičius tai „Meilei“ sukomponavo gražutę melodiją, o knygų leidėjas Tananevičius ją meniškai (su Ilekio puikia vinjete) dideliu tiražu išleido. Tada, kur tik eidavai, ar salėse, ar namuose vis girdėjai tąją „Meilės“ dainą: „Kas rymo prie lango nakties tylumoj? Kas ašaras lieja karčiasias, Kas trokšta išgirsti kur nors tolumoj lakštingalos giesmes graudžiausias?“ ir t.t.

Betvarkant „Vyčio“ pirmajam numeriui medžiagą, bededant į formas p. Šimučio net du eilėraščius „Į darbą“, „Meilė“ ir jo intriguojančią scenai komediją „Kūmutes“ bei kitus raštus, pagalvojau sau:

– Ne man, vaikinė, o tik tau, talentingasai Leonardai, redaktorium būti.

Taip ir atsitiko. Šiandien aš tik medicinos daktaras, ligonių gyvybę stengiuosi išsaugoti; o L. Šimutis – didis redaktorius, visos lietuvių tautos gyvybę gelbsti.

„Vytis“ gimė tuo metu, kai Didysis pasaulinis karas Lietuvą nusiaubė. Ir „Vytis“ reikalingas anuomet buvo energingiems, jauniems patriotams telkti, kad Lietuvą gelbėtų. Lietuvoje anuomet jau Vokietijos kaizerio kariuomenė viešpatavo ir gyventojus baisiai engė. O Amerika dar neutrali buvo, tad lietuviams buvo galima per Kopenhagą, per Stockholmą, per Šveicariją gauti šiokių tokių žinių apie Lietuvos gyventojų vargus. Žinios būdavo graudžios. „Vytyje“ beveik kiekviename numeryje buvo rašoma:

„GELBĖKIME TĖVYNĘ, Lietuva žūsta! Mūsų nelaimingi tėveliai, broliukai, sesutės ir draugai kenčia badą bei šaltį... Tėvynė šaukias! Vyčiai, nebūki-me kurčiais Jos balsui!“

Ir vyčiai šauniai dirbo, Lietuvą gelbėjo. Toks L. Šimutis mokėjo jaunimą talkon suburti.

Kaleidoskopišką jo darbuotę apžvelgiant

1917 m. Amerika paskelbė karą arogantiškai Vokietijai. Tuomet jau nutrūko visi ryšiai su okupuota Lietuva. Amerika triuškinė vokiečius. Rusijos caras abdikavo. Suomija paskelbė savo nepriklausomybę. Ir lietuviams blykstelėjo jo viltis Lietuvai Nepriklausomybę iškovoti. Tad visiems reikėjo pasistengti. Ir mielojo vyčio Leonardo Šimučio didieji darbai su didžiomis kliūtėmis laukė. To idealisto ir pasišventėlio darbuotę čia tik iš dalies ir tik kaleidoskopiškai tebus įmanoma apžvelgti.

1918 m. jis jau Brooklyne, NY, laikraštį: „Garsą“ redaguoja. Ten Leonardą šimtai patriotinių darbų iki ausų panardino.

1918-03-13 Amerikos lietuvių visuotiniame seime, New Yorke, kur Lietuvai Nepriklausomybė buvo skelbiama ir reikalaujama, L. Šimutis eilėje sekcijų vadovavo, buvo pirmuoju to seimo sekretorium.

1918 m. gegužės mėn. jis, kaip Amerikos lietuvių tarybos narys, sykiu su delegacija lankėsi pas prez. Wilsoną, prašydamas Lietuvai nepriklausomybės.

1918-10-16 Leonardas vedė Amerikoje gimusią, Šv. Kazimiero akademiją baigusią, gabią, grakščią, darbščią ir gerutę lietuvaitę Angelę Evaldaitę. Ji teikė daug palaimos Leonardui, nes buvo ištikimiausia jo patriotinėje veikloje pagalbininkė ir tris patriotinius sūnus – Leonardą, Jr., Joną ir Algį Raymundą ir dukrą Rūtėlę užaugino.

1918-1919 m. jis Tautos fondo sekretorius ir vajaus vedėjas. Prieš Kalėdas 1918 m. jis išsiuntinėjo visoms Amerikos lietuvių organizacijoms keletą tūkstančių laiškų ir spausdintų maldavimų, kurių keletas ištraukų šiaip skambėjo:

„Mūsų motina Lietuva bada, priespaudą kenčia, sunkios vergijos retežius velka. Priešai mūsų tėvynę taip sunaikino, kad beliko tik brolių kraujais sutaškyti griuvėsiai. Ji pati negali išsigelbėti, vergijos pančių numesti. Ji šaukiasi mūsų, lietuvių amerikiečių, kad mes Ją gelbėtume, Jai laisvę grąžintume. Ateina Kalėdos. Susilaikykim nuo pirkimo bereikalingų dovanų. Duokime tik Lietuvai dovaną. Duokime, nesigailėkime. Juk mums Lietuva yra brangi. Lai skiria Tamstų Draugija dovaną Lietuvai iš kasos, lai visi nariai nuo savęs irgi duoda...“

Taip graudeno Šimutis savo laiškais visus vyčius, visus lietuvius. Jo geroji Angelė gelbėjo tuos laiškus plačiai išsiuntinėti. Ir plaukė lietuvių aukos Tautos fondan. Tik per vienus metus suplaukė per 350 000 dolerių. Jis pats ugingas prakalbas lietuvių minioms kalbėjo, o minios verkė, jo žodžius girdėdamos, ir krovė savo pinigėlius Tautos fondan. Tiktai per Šimučio prakalbas lietuviai suaukavo Lietuvos gelbėjimui per 100 000 dolerių. Tai taip dirbo mūsų patriotas Leonardas.

Lietuvai ištikimybės liudijimai

1919 m. poetas ir patriotas Šimutis, kaip Tautos fondo sekretorius, išspausdino meniškus, su dailininko Žmuidzinaičiaus kūrinium, Lietuvai ištikimybės liudijimus, kuriuos duodavo stambesniems aukotojams. Liudijime buvo centrinė vieta aukotojo vardui parašyti, o po jo pavarde buvo išspausdinti tokie poeto Šimučio žodžiai:

„Kada varge buvai, Tėvyne, jisai nuo bado tave gynė... Už tai, kai būsi laisva, pridenk jį savo vėliava, o Lietuva“.

Žemiau gi – stambiom raidėm: Tautos fondas, antspauda ir sekretoriaus parašas. Kas tik tokį paliudijimą pamatydavo, ašarą nubraukdavo ir savo auką Tautos fondui siųsdavo.

1926 m. nuvyko Lietuvon. Ten jis buvo išrinktas atstovu į III Lietuvos seimą Krikščionių demokratų partijos sąrašė. Su visa šeima Lietuvoje būdamas daug ir karčių valandų pergyveno ir savo mažytę dukrelę Palangoje palaidojo...

„Draugo“ redaktorius

1927 m. vėl atvyko į JAV. Čia tuoj buvo pakviestas užimti dienraščio „Draugo“ vyriausiojo redaktoriaus vietą. Jis tas pareigas ir iki šiol tebeina. Vyskupas Pr. Būčys vertino Leonardą ir jo pageidavo.

1930 m. buvo Vytauto Didžiojo metai. Kaip Vaižgantas-Tumas pravedė Vytauto Didžiojo garbei eitynes ir minėjimus, taip čia Amerikoje mūsų Leonardas Šimutis suorganizavo milžiniškas eisenas ir iškilmingus minėjimus Vytauto Didžiojo garbei. Kai Chicagos politikieriai savo akimis pamatė dešimtis tūkstančių lietuvių įspūdingose eitynėse, tai seilę varvino, plojo ir kai kuriems lietuviams „džiabus“ davė. Toms iškilmėms, L. Šimučio ir gerb. kun. Albavičiaus pastangomis, buvo nukaldinti meniški ir Chicagos lietuvių istorijai svarbūs Vytauto Didžiojo minėjimui medaliai.

Nuo 1932 m. jis – ALRK (Amerikos lietuvių Romos katalikų. Red.) Federacijos centro sekretorius.

1932-1933 m. buvo Dariaus-Girėno skridimo Lietuvon fondo globėjas ir jų ryžto nuoširdus rėmėjas. Didvyriams žuvus Soldino miške, nuo 1933-07-26 iki 1935-07-28, buvo Dariaus-Girėno paminklo fondo globėjų narys.

Nuo 1934 m. iki šiol yra LRKSA (Lietuvių Romos katalikų sąjungos Amerikoje. Red.) centro pirmininkas.

1935 m. vyko Lietuvon dalyvauti Pasaulio lietuvių kongrese Kaune. Čia jis dažnai kongreso pirmininką p. Skipitį pavadavo. Čia jis pateikė daug praktiškų minčių, kaip gelbėti amerikiečius lietuvius nuo nutautėjimo, kaip paruošti jiems naujų vadų užimti susenusių ir mirštančių vietas ir t.t.

Washingtono įstaigose

Nuo 1940 m. iki šiol p. Šimutis yra Amerikos lietuvių tarybos vykdomo komiteto pirmininkas. ALT delegacijoms vadovaudamas lankėsi JAV presiden-

▲ Pasaulio lietuvių pirmojo kongreso Kaune atidarymo posėdis 1935 m. rugpjūčio 11 d. Valstybės teatre. Prezidiume – trečias iš kairės Leonardas Šimutis

tūroje Washingtone ir Lietuvos laisvinimo reikalais kalbėjosi su prezidentu Rooseveltu 1940 m., su prez. Trumanu 1946, 1948, 1952 ir su prez. Eisenhoweriu 1953 m. Tokių ALT žygių dėka JAV nepripažino ir iki šiol nepripažįsta sovietų okupacijos režimo. Lietuvių taurųjų vadą p. Šimutį, taip kaip ir Stasį Piežą, asmeniškai pažinojo kardinolas Mundelein ir kardinolas Stritch, daugelis JAV senatorių, kongresmanų ir kitų įtakingų žymesnybių. Tokios pažintys praveria L. Šimučiui daug durų ir padeda pavergtos Lietuvos laisvinimo pastangoms.

1943 m. buvo vienas iš BALF (Bendras Amerikos lietuvių fondas. Red.) organizatorių, o 1943-1948 centro direktorius. Kadangi tuo pačiu sykiu L. Šimutis buvo ir ALRK Federacijos centro sekretorius, o ALRKF priklauso prie The National Catholic Welfare Conference Washingtone, o to NCWC galva buvo Chicagos kardinolas, tai nesunku buvo L. Šimučiui iš kardinolo išmaldauti, kad NCWC gelbėtų nelaimingus lietuvius tremtinius, skurstančius Vokietijoje ir Austrijoje. Tad visi lietuviai DP, atvykusieji į Ameriką NCWC protekcija, privalėtų žinoti ir neužmiršti, kaip tai atsitiko.

1945-09-29, 30, 10-1 Chicagoje buvo sušauktas didysis Amerikos lietuvių kongresas Congress viešbutyje. Jam vadovavo L. Šimutis pakaitomis su kitų

srovių vadais. Be kitų žymiųjų amerikiečių sveikintojų į šio kongreso vieną posėdį teikėsi ateiti Chicagos kardinolas Samuel A. Stritch, kuris savo šaunioje kalboje teikė daug vilčių lietuviams, trokštantiems Lietuvai laisvės.

Nesuprantamas...

Savųjų tarpe jis ne pranašas. Daugeliui L. Šimutis net nesuprantamas. Net ir man daug kas neaišku.

1937-02-16 Lietuvos valstybė suteikė L. Šimučiui aukštąjį Gedimino III laipsnio ordiną. Tad nesuprantu, kaip galėjo tautininkų režimas duoti ordiną tokiam užkietėjusiam krikščioniui demokratui ir dargi net ateitininkų „Kęstučio“ korp! nariui, kaip L. Šimutis.

1952-06 Chicagos kardinolas Stritch iškilmingai įteikė L. Šimučiui iš Romos popiežiaus Pijaus XII atsiųstą ordiną „Pro Ecclesia et Pontifice“. Tokie ordinarai ne šimtams ir ne kas dieną duodami, ir ne už pinigus ar politinę jėgą pakuopiami. Šimutis, tai ne Argentinos turtingoji ir galingoji prezidentienė Peron, kuri ir laikraščius papirko, kad jos dorybes aukštintų, ir pati asmeniškai pas popiežių važiavo ir jokio ordino negavo... O L. Šimutis tūkstančių bažnyčiai neaukoja, nes yra neturtingas. Tai ir nesuprantu, kaip galėjo tokį Šimutį bažnyčios valdovas pastebėti ir jį ordinu pažymėti...

Leonardas Šimutis yra bibliofilas. Pas jį didžiausios krūvos retų lietuviškų knygų, tikrai vienos knygutės neturi – tai banko santaupų knygutės. Jis yra poetas, dramaturgas, žurnalistas, organizatorius, kalbėtojas, diplomatas, editorialų rašytojas, organizacijų vadas ir visad idealistas patriotas. Todėl tasai idealistas yra nesuprantamas praktiškiems „patriotams“, kaip toks Šimutis per 50 metų lietuvių tautai dirbęs, savo jaunystelę ir sveikatą Lietuvai atidavęs, sau palocių nepasistatė ir tūkstantukų atsargai nesusikrovė. Deja, taip yra.

**„Draugas“ 1961 m. gegužės mėn. 27 d.;
perspausdinta iš Leonardas Šimutis „Lietuvą aplankius“, 1995**